

# נועם אליעזר

## ויקהל

### במעלת החושב לעשות מצוה אע"פ שלא עשאה

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד וגו' (שמות ל"ה, כ"א).

המלבי"ם (כאן) כתב: "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו, יש הבדל בין נדיב לב ובין נדיב רוח, שהתבאר אצלי בספר משלי, שהרוח פנימי יותר מן הלב, שהלב הוא הכלי החיצוני והרוח הוא הפנימי כו'. - ובדרך הדרוש, הנה עיקר תרומת ה' אשר חלה עליו הקדושה היה נדבת הלב ותשוקת הרוח להתנדב, זה היה עיקר הנדבה, כמ"ש מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, שעיקר התרומה היה נדבת הלב. והנה היה בין בני ישראל עניים שלא היה בידם מאומה להתנדב, אבל התנדבו ברוחם, היינו שחשבו ברוחם שאם היה להם עושר גדול היו מתנדבים כל המשכן וכל כליו והיו עושים הכל משלהם, וה' שידוע מחשבת לבם קבל הסכמתם זאת כאלו התנדבו בפועל, והיה להם יתרון מן המתנדבים שלא נחשב להם רק מה שהתנדבו בפועל, אבל לאלה חשב ה' כאילו הביאו מנחתם את כל המשכן ואת כל כליו. וז"ש ויבואו כל איש אשר נשאו לבו, ר"ל שכל איש מהמתנדבים לא נתנו רק מה שנשאו לבו, כסף או זהב או נחשת. אבל וכל אשר נדבה רוחו, מי שלא הביאו בפועל רק שרוחו לבד נדבה, שחשב בלבו שרוצה לבנות כל המשכן משלו לכשתגיע ידו, אותו ר"ל נדיבת רוח הזה, הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש, שנחשב להם כאילו הביאו כל האהל וכל כליו וכל בגדי הקדש". עכ"ד.

שחל בו תשעה באב החמירו, ובתשעת ימים הקילו, לכן סמך על סברא הנ"ל להקל, משום הפסד הסעודה. אך לא התיר לכתחילה לעשות סעודה בכהאי גוונא ולאכול בשר, ואם לא היתה הסעודה מוכנה אין להתיר מהאי סברא.

**קושיית ה"חתם סופר"**  
**בתשו' חו"מ סי' קע"ו**

(ב) והנה יש לברר האם בהך ענינא, דחשב לעשות מצוה ולא עשאה מפאת אונס, האם זהו ממש כאילו עשאה. - ובתשו' "חתם סופר" (חו"מ סימן קע"ו) הקשה, למה החוטף מצוה מחבירו צריך לשלם לו עשרה זהובים, הרי כיון שנאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ואם כן גם לנחטף נחשב כאילו עשה את המצוה.

**תירוץ ה"חתם סופר" בתשו' הנ"ל**

(ג) ויעוי"ש בתשו' חתם סופר שתירץ, דעשרה זהובים אלו, הם ההפרש בין העושה מעשה בפועל, ובין כאילו עשאה. - וז"ל ה"חתם סופר": "ושכר פסיעות אין בידו לשער, ופליגי הפוסקים בסימן שפ"ב אי שכרו קצוב או לפי ראות עיני הדיינים. ונ"ל דהך שיעורא הוא ההפרש שבין שכר עושה בפועל ובין חשב לעשות ונאנס ולא עשאה. וק"ל. וצ"ע קצת בעובדא דרבי וצדוקי סוף פרק כיסוי הדם". עכ"ד.

**הוספת ה"חתם סופר"**  
**בחידושי חולין פ"ז ע"א**

(ד) והנה בחידושי "חתם סופר" בחולין (פ"ז). הוסיף, שעשרה זהובים אלו, לא הוי שכר שיווי המצוה, או הברכה, כי מי יכול לשער זאת "אורח חיים פן תפלס", "וכל חפצים לא ישוו בה". - ותו מה צריך לשלם לו הפסדו,

והנה כיו"ב ביאר המלבי"ם הפסוק דלהלן (שמות ל"ה, כ"ט) "כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה". וז"ל המלבי"ם: "כל איש ואשה, ר"ל כל נדבות אלה לא היו עקרים אצל ה' כי כל לבבות דורש ה', ואם נמצא בין ישראל איש או אשה שלא התנדבו כלום, כי העניים לא נמצא בידם מאומה רק שנדב לבם אותם, לבם לבד ומחשבתם נדב, שחשבו בלבם להביא אם יהיה לאל ידם, וחשבו שאם יהיה לאל ידם יביאו מממונם את המשכן כולו וכל כליו, וז"ש שחשבו בנדבת לבם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה, היינו שיבנו כל המשכן, את האיש והאשה הזה הביאו בני ישראל נדבה לה', האיש הזה והאשה הזאת היו עקר הנדבה שנתקבלה אצל ה', כאלו ישראל מביאים אותה אליו כאשר זכו שימצא ביניהם ישרים וצדיקים כאלה".

**בענין אכילת בשר בתשעת הימים**  
**בסעודת ברית שלא התקיימה**

(א) הנה בתשו' "אור לציון" (ח"ג פרק כ"ו הערה ד) חידש הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בתשעת הימים, שמי שהכין סעודה גדולה לכבוד המילה, וכבר באו הקרואים, ובשעת המילה נתברר שאי אפשר למול את הבן, כגון מחמת צהבת וכדומה, אף על פי כן רשאים הקרואים לאכול סעודה זו כולל מאכלי בשר. וכדאיתא בברכות (ו). חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ע"ש. - אמנם יסוד הקולא בזה, הוא מכיון דבני ספרד שנמשכו אחר דעת המחבר בשו"ע (או"ח סימן תקנ"א סעיף ט') דדוקא בשבוע



## חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי

(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה

לפי סעיף 46

לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,

טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091



הלא חשב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאו, מעלה הליו הכתוב כאלו עשאו, נמצא זה שחטף ממנו מצוותו לאו מידי חסריה. אך יש הפרש בין העושה מצוה ומקבל שכר או נאנס ולא עשאו ומקבל שכר, כי זה העושה עובד ה' בשמחה ובטוב לבב, ונשכר על זה, וזה שנאנס מצטער על שלא זכה לעבוד את ה', ומקבל שכר שמים על צערו. נמצא דאף על פי שלענין שכר שמים אין הפרש, מכל מקום בצערא דגופא איכא הפרש, ועשרה זהובים הם לפי שיעור צערא דגופא.

### ביאור ה"ערך שי" בשו"ע חו"מ סי' שפ"ב ס"א

(ה) ובספר "ערך שי" (חו"מ סימן שפ"ב סעיף א') כתב, דכיון שחשב לעשות מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אם כן קשה לכאורה מה הפסידו כשחטף ממנו מצוה. - וכתב, דצריך לומר שאין זה ממש כאילו עשאה, כיון שלא טרח במצוה. והרי זה דומה לעושה שליח שיעשה במקומו את המצוה. וכגון המכבד את חברו לברך ברכת המזון, שמרגלא בפומא דאינשי בשם הגדולים, שמכבדו בארבעים זהובים, דכל ברכה היא עשרה זהובים, אף על פי שהמברך מוציא את המסובין, והוא שליח. אלא ודאי מה דביני לביני כל ברכה שוה עשרה זהובים. ובספר "יד מלאכי" (סימן שד"מ) כתב דכף הדמיון אינו השואה גמורה. [וע"ש ב"ערך שי" שכתב רמז לזה, "כף אחת עשרה זהב", דהיינו כשיש כף הדמיון, הרי זה שוה עשרה זהובים].

### ביאור הנפק"מ בין ה"חתם סופר" ל"ערך שי"

(ו) והנה יש חילוק בין דברי ה"חתם סופר" ובין דברי ה"ערך שי". דלדברי חתם סופר שנחשב ממש כאילו עשאה, ועשרה זהובים הוא על צער הגוף. שפיר שייך לעשות סעודת מצוה על המחשבה לעשות מצוה. אבל לפי דברי ה"ערך שי" דזהו רק כאילו עשאה, אבל לא ממש עשאה, ורק מקבל שכר על שה, אפשר דלא שייך לעשות על זה סעודת מצוה. - אכן י"ל דגם לפי דברי ה"חתם סופר", לא שייך לעשות סעודת מצוה על מה שנאנס ולא עשאה. די"ל דהחתם סופר קאי רק על קיבול שכר, ולא על סעודה שעושים רק בקיום מצוה בפועל, ולא על השכר של המצוה.

